

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙

๑. กาเลน ฅมมสฺสวณฺ นาม ยสฺมี กาเล อุทฺทจฺจสฺสทคตํ จิตฺตํ โหติ
กามวิตกฺกาทึนํ วา อญฺญตเรณ อภิภูตํ ตสฺมี กาเล เตสํ วิโนทนต์ถํ ฅมมสฺสวณฺนติ
อฏฺฐจกฺกา ฯ

กามปฺปฏิสัณฺยุตฺโต วิตกฺโก กามวิตกฺโก ฯ พยาปาทปฺปฏิสัณฺยุตฺโต วิตกฺโก
พยาปาทวิตกฺโก ฯ วิหีสํปฏิสัณฺยุตฺโต วิตกฺโก วิหีสํวาวิตกฺโก ฯ เตสฺส เทว สตฺเตสฺสปี
สงฺขารสฺสปี อุปฺปชฺชนฺติ ฯ กามวิตกฺโก हि ปิเย มนาเป สตฺเต วา สงฺขारे วา วิตกฺ-
เกนฺตสฺส อุปฺปชฺชติ ฯ พยาปาทวิตกฺโก อปฺปิเย อมฺนาเป สตฺเต วา สงฺขारे วา
กุชฺฌิตฺวา โอลฺโลกนกาลโต ปฏฺจาย ยาว วินาสฺนา อุปฺปชฺชติ ฯ วิหีสํวาวิตกฺโก สงฺขาร-
สฺส น อุปฺปชฺชติ ฯ สงฺขารो हि ทุกฺขาเปตพฺโพ นาม นตฺถิ ฯ อิมे สตฺตา ทญฺญนฺตุ
วา อุจฺฉิขฺชนฺตุ วา วินสฺสนฺตุ วา มา วา อเหสฺสุนฺติ จินฺตณฺกाले ปน สตฺเตสฺส
อุปฺปชฺชตฺติ สงฺคีตฺติสฺสฺส เต ติกาวณฺณนา ฯ

กามปฺปฏิสัณฺยุตฺโตติ เอตถ เทว กามา วตฺตุกาโม จ กิเลสกาโม จ ฯ ตตฺถ
วตฺตุกามปฺกฺเข อารมฺมณกรณวเสน กามะหิ ปฏิสัณฺยุตฺโต วิตกฺโก กิเลสกามปฺกฺเข ปน
สมฺปโยควเสน กามะเน ปฏิสัณฺยุตฺโตติ โยเชตพฺพํ ฯ พยาปาทปฺปฏิสัณฺยุตฺโตติอาทิสฺส
สมฺปโยควเสน อตฺถิ เวทิตพฺโพ ฯ พยาปาทวตฺตุปฺปฏิสัณฺยุตฺโต พยาปาทปฺปฏิสัณฺยุตฺ-
โตติ คยฺหมานะ น อุภยถาปิ โยชนา ลพฺกเตว ฯ วิหีสํปฏิสัณฺยุตฺโตติ เอตถาปิ เอเสว
นโย ฯ วิหีสนฺติ เอตาย สตฺเตว วิหีสนํ วา เอตํ สตฺตานนฺติ วิหีสํ ตาย ปฏิสั-
ณฺยุตฺโต วิหีสํปฏิสัณฺยุตฺโตติ เอวํ สทฺทตฺถิ เวทิตพฺโพ ฯ อปฺปิเย อมฺนาเป สงฺขारे
อารพฺก พยาปาทวิตกฺกุปฺปตฺติ อฏฺฐจกฺกาตวเสน ทีเปตพฺพา ฯ (มจฺจกฺกนฺตฺตํที่ปนิยา
หุติโย ภาโค/ข้อ ๓๘๒)

๒. ตโป นาม ปาปตาปนโก ฌมโม ฯ เตนฏฺจกถายํ ปาปเก ฌมเม ตปตฺตี
ตโปติ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ ตปตฺตีติ สนฺตาเปตฺตีติ อตฺโถ ฯ เตน ฎฺวาทิคเณ ตป สนฺตาเป ตปตฺตี
วุตฺตํ ฯ ตป ทาเห ตเปติ การิตะ ตาเปตฺตีติ จฺราทิคเณ ฯ ตปสฺสทฺโธ ฌมฺมวตฺเตสฺสุ
วตฺตติ ฯ เตน ปทาเนกตฺเถ ตโป ฌมฺเม วเต เจวาติ วุตฺตํ ฯ

วเต ทิฏฺฐิสมาจาเรติ ตมฺมฏิกิภา ฯ

ฌมฺโม นาม ขนฺตยาที ฯ ตถา ทิ ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขาติ เอตฺถ ขนฺติ
ตโป นาม ฯ ตโป กริสฺสามิ ปหาย กาเมติ โลมสฺกสฺสปชาตเก สีสํ ฯ ทานํ สีสํ
ปริจฺจาคํ อาชฺชวํ มทฺทวํ ตปฺนติ มหาหํสชาตเก อุโปสถกมฺมํ ฯ สมคฺคานํ ตโป
สุโขติ เอตฺถ พุทฺธวจนฺคฺคหณาทิ ฯ เตน ฌมฺมปทวณฺณนํ สมคฺคานมฺปน เอกจิตฺ-
ตานํ ยสฺมา พุทฺธวจนํ วา อุกฺคหิตํ ฐตฺถคานิ วา ปริหริตํ สมณฌมฺเม วา กาทํ สุขํ
ตสฺมา สมคฺคานํ ตโป สุโขติ วุตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ

เทวปฺตตสฺสยฺตตฏิกายนฺตุ ฐตฺถคฌมฺโม ทิ ตณฺหาโลลุปฺปสฺส ตปนฺโต ตโปติ
อตฺโถ วุตฺโต ฯ จฺราทิคเณ ตโปติ อุกฺกลานํ ตาปนตฺเถน ตโป สีสฺนติ วุตฺตํ ฯ

อิธ ปน อิทฺทริยสํวราทิ ฯ เตนฏฺจกถายํ ตโป นาม อภิชฺฌาโทมนสฺสาทึนํ
ตปนฺโต อิทฺทริยสํวโร โกสฺซชฺชสฺส วา ตปนฺโต วิริยนฺติ วุตฺตํ ฯ (มงคลดฺดที่ปณิยา
หุติโย ภาโค/ข้อ ๑๗๑ - ๑๗๒)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงฝึก กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕

แปล มคธเป็นไทย

๑. อรรถกถาว่า ในกาลใด จิตสหระคตด้วยอุทัจจนินวรรณ์ หรืออุกกุศลวิตก มีกามวิตก เป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่งครอบงำ ในกาลนั้น การฟังธรรม เพื่อบรรเทา อุทัจจนินวรรณ์หรืออุกกุศลวิตกมีกามวิตกเป็นต้นเหล่านั้น ชื่อว่า การฟังธรรมตามกาล ฯ

อรรถกถาติกะ ในสังคิณสูตรว่า ความตริกที่ปฏิสังยุตด้วยกาม ชื่อว่า กามวิตก ฯ ความตริกที่ปฏิสังยุตด้วยพยาบาท ชื่อว่า พยาบาทวิตก ฯ ความตริกที่ปฏิสังยุตด้วย วิหิงสา ชื่อว่า วิหิงสาวิตก ฯ บรรดาวิตก ๓ ประการนั้น วิตก ๒ ประการ (กามวิตก พยาบาทวิตก) ย่อมเกิดขึ้นทั้งในสัตว์ทั้งในสังขาร ฯ ความจริง กามวิตกย่อมเกิดขึ้นแก่ ผู้ตรึงถึงสัตว์หรือ ที่น่ารัก น่าพอใจ ฯ พยาบาทวิตก ย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่วเวลาที่โกรธแล้ว เพ่งดูสัตว์ หรือสังขารอันไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจจนกว่าจะพินาศไป ฯ วิหิงสาวิตก ย่อมไม่เกิดขึ้นในสังขารทั้งหลาย เพราะว่า สังขาร ชื่อว่าอันบุคคลจะให้ถึงทุกข์ได้ไม่มี ฯ แต่วิหิงสาวิตกนั้น เกิดขึ้นในสัตว์ทั้งหลาย ในเวลาที่คิดว่า สัตว์เหล่านี้ จงเดือดร้อน จงขาดสูญ จงพินาศไป หรืออย่าได้มีแล้ว ฯ

ในบทว่า กามปปฏิสังยุตโต นี้ กามมี ๒ อย่างคือ วัตถุกาม ๑ กิเลสกาม ๑ ฯ บรรดากาม ๒ อย่างนั้น ควรประกอบความว่า ในฝ่ายวัตถุกามวิตกที่ปฏิสังยุตด้วย กามทั้งหลาย ด้วยสามารถกระทำให้เป็นอารมณ์ (ชื่อว่า วัตถุกามวิตก) แต่ในฝ่ายกิเลส กาม วิตกที่ปฏิสังยุตด้วยกาม ด้วยอำนาจสัมปโยค (ชื่อว่า กิเลสกามวิตก) ฯ ในบทว่า พยาบาทปปฏิสังยุตโต เป็นต้น ฟังทราบความหมายด้วยอำนาจสัมปโยค ฯ เมื่อกำหนด ความว่า วิตกที่ปฏิสังยุตด้วยวัตถุแห่งพยาบาท ก็ชื่อว่าปฏิสังยุตด้วยพยาบาท ดังนี้ ย่อมไม่ได้การประกอบความทั้ง ๒ ฝ่าย แน่แท้ ฯ แม้ในบทว่า วิหิงสาปปฏิสังยุตโต นี้ ก็มีนัยนี้ เหมือนกัน ฯ บัณฑิตพึงทราบเนื้อความแห่งศัพท์อย่างนี้ว่า เจตนา ชื่อว่า วิหิงสา เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า เป็นเครื่องเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เป็น

ความเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย วิตกปฏิสังยุตด้วยวิหิงสานั้น ชื่อว่า ปฏิสังยุตด้วยวิหิงสา ฯ การปรารภสังขารทั้งหลาย อันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ แล้วเกิดพยาบาทวิตกขึ้น ฟังแสดงด้วยสามารถระทบวัตถุอันมีฐานะ (เรื่องที่เป็นไปไม่ได้) ฯ

๑. กิเลสสามเกิดร่วมกับจิตโดยลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. เอกุปปาทะ เกิดขึ้นพร้อมกัน
๒. เอกนิโรธะ ดับพร้อมกัน
๓. เอการัมมณะ มีอารมณ์อย่างเดียวกัน
๔. เอกวัตถุกะ มีที่ตั้งที่เกิดเดียวกัน

๒. ธรรมเป็นเครื่องเผาผลาญบาป ชื่อว่า ตบะ ฯ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวว่า ธรรม ชื่อว่าตบะ เพราะอรรถเคราะห์ว่า เผาผลาญบาป ธรรมทั้งหลาย ฯ

บรรดาบทเหล่านี้ บทว่า ตปติ ความว่า ย่อมยังบาปธรรมให้เร่าร้อน ฯ เพราะเหตุนั้น ท่านผู้รู้ศัพทศาสตร์ จึงกล่าวไว้ในหมวดชาตุมี ภู ชาตุเป็นต้นว่า ตป ชาตุ ลงในอรรถว่ายังบาปธรรมทั้งหลายให้เร่าร้อน สำเร็จรูปเป็น ตปติ ฯ หมวดชาตุมี จูร ชาตุเป็นต้นว่า ตป ชาตุลงในอรรถว่าเผาผลาญ สำเร็จรูปเป็น ตเปติ ลงในการิต สำเร็จรูปเป็น ตาเปติ ฯ ตป ศัพท์ เป็นไปในธรรมและวัตรทั้งหลาย ฯ เพราะเหตุนั้น ในปทานกัถถาวรค ท่านอาจารย์โมคคัลลานะจึงกล่าวว่า ตปศัพท์ เป็นไปในธรรมและวัตร ฯ

ฎีกาปทานกัถถาวรคนั้นว่า ตปศัพท์ เป็นไปในวัตร คือ ทิฏฐิสมาจาร ฯ

คุณธรรมมีขันติ เป็นต้น ชื่อว่า ธรรม ฯ จริงอย่างนั้น ขันติ ชื่อว่า ตบะ ในพระบาลีนี้ว่า ขนติ ปรมํ ตโป ตีติกา (ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง) ฯ ศีลชื่อว่าตบะ ในโลมสกัสนสพชาดกว่า ตโป กริสฺสามิ ปหาย กามะ (เราจะละกามทั้งหลายทำตบะ (รักษาศีล) ฯ อุโบสถกรรม ชื่อว่าตบะ ในมหาหังสชาดก ว่า ทานํ สีลํ ปริจุจาคํ อาชฺชวํ มหฺทวํ ตปํ เป็นต้น (ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ตบะ (อุโบสถกรรม) ฯ การเรียนพุทธพจน์ เป็นต้น ก็ชื่อว่า ตบะ ในพระบาลีนี้ว่า สมคฺคานํ ตโป สฺโห (ตบะ (การเรียนพระพุทฺพพจน์ เป็นต้น) ของเหล่าชน ผู้พร้อมเพรียงกันนำสุขมาให้) ฯ เพราะเหตุนี้ ในอรรถกถาธรรมบท ท่านจึงกล่าวว่า ก็เพราะการเรียนพุทธพจน์ก็ดี การรักษารูตงค์ก็ดี การกระทำสมณธรรมก็ดี แห่งเหล่าชน ผู้พร้อมเพรียงกัน คือผู้มีจิตเป็นอันเดียวกันนำสุขมาให้ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึง

ตรัสว่า สมคณานํ ตโป สุโข ดังนี้ ฯ

ส่วนในฎีกาเทวปุตตสังยุต ท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า ก็ธรรมคือรูปดวงค์ ชื่อว่า ตบะ เพราะเผาผลาญความละโมภด้วยอำนาจแห่งตัณหา ฯ ในหมวดชาตุมี จุร ธาตุเป็นต้น ท่านกล่าววาทิล ชื่อว่าตบะ ในบทว่า ตโป นี้ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องเผาผลาญอกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

ส่วนในมงคลชื่อว่า ตโป นี้ อินทริยสังวรเป็นต้น ชื่อว่าตบะ ฯ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวว่า ความสำรวมอินทริย์ ชื่อว่า ตบะ เพราะเผาผลาญ อกุศลธรรมมีอภิขมาและโทมนัสเป็นต้น อีกนัยหนึ่ง ความเพียร ชื่อว่า ตบะ เพราะเผาผลาญ ความเกียจคร้าน ฯ

พระวิสุทธิวงศาจารย์ ญาณสวโร วัดเทพธิดาราม...แปล.

สนามหลวงแผนกบาลี...ตรวจแก้.